СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ РІК XXXI. Число 240. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 15. жовтня, 1923. VOL. XXXI. No. 240. Jersey City, N. J., Monday, October 15, 1923. THREE CENTS

БОРОТЬБА ПРОТИ ҐУБЕРНАТОРА ЗАОСТРЮЄТЬСЯ

ОКЛАГОМА СИТІ, 12. жовтня. — Зараз після того, як стейтова леґіслятура Оклагоми рішилася розвести широке слідство над урядованнем ґубернатора Волтона, сей викинув з уряду двох високих урядників, які досі належали до тісного кружка його дорадників.

Леґіслятура сейчас казала покликати сих урядників на свідків.

Причиною зірвання межи урядниками та ґубернатором була остра критика, яку сі урядники подавали на ґубернатора послідними часами.

ПОКІНЧЕННЄ КОНВЕНЦІЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ

ПОРТЛЕНД, Ореґон, 12. жовтня. — Американська Федерація Праці покінчила нині свою 43-у річну конвенцію.

Конвенція покінчилася вибором урядників. Вибрано назад усіх урядників, що були ними попередного року, по стільки вони приїхали на конвенцію. Дотеперішний довголітний голова Самуел Ґомперс знова став президентом.

В своїй кінцевій промові Ґомперс підносив справу боротьби большевицьких аґентів проти робітничих юній; він підчеркав, що отся конвенція лишень поглубила прірву межи сими двома силами, але на його думку так і повинно бути, бо межи большевицькими аґентами, які підривають робітничі юнії, сверлуючи в них зі середини, та робітничими юніями, загроженими сею аґітацією, згоди ні злуки бути не може. Чим скорше американські робітничі юнії очистять свої ряди з московської провокації, тим краще для робітничих юній. Бесідник порівнував московських аґентів з розбишакою, який закрадається до нападу зі заду. Наслідком такого зірвання буде лишень зріст солідарности в рядах зорґанізованого робітництва.

Конвенція рішила відбути слідуючу конвенцію Американської Федерації Праці в місті Ель Пазо.

РОБІТНИЧІ ЮНІЇ В ОБОРОНІ АМЕРИКАНЦІВ

З огляду на те, що кількох делеґатів на конвенцію підносило закиди, що американських горожан переслідує середноамериканська република Венесуеля, замикаючи їх без найменчої причини в тюрмах, брудних та нехарних, конвенція Американської Федерації Праці припоручила свому урядови розвести в тій справі докладне слідство та приказала урядови, щоби на случай, якби сі закиди показалися правдивими, віднісся до американського уряду з домаганнем зірвання всяких зносин зі сею републикою.

ВІДНОШЕННЄ АМЕРИКАНСЬКОГО УРЯДУ ДО ЛОЙДА ДЖОРДЖА

ВАШІНҐТОН, 12. жовтня. — З огляду на те, що бувший англійський премієр Лойд Джордж виступив уже з отвертою заявою, що він приїзджає до Америки на те, щоби переконати Американців, що одиноким ратунком для всего світу є злука межи Злученими Державами та Анґлією та подиктовання ними мирових основ цілому світови, американські урядники півурядово дають до зрозуміння, що американський уряд вважає та на будуче все буде вважати виступи Лойда Джорджа неофіціяльними, себто приватними заявами, на які американський уряд не обовязаний відповідати урядово.

Рівночасно урядники дають до зрозуміння ,що президент Кулидж стоїть на становищи, що Злучені Держави, як досі, так і на далі, повинні держатися осторонь від всякої межинародної політики в Европі.

Тимчасом Лойд Джордж далі обїзджає Канаду. Нині приїзджає він до Вініпеґу.

ПРИГОТОВАННЯ ДО ПРЕЗИДІЯЛЬНИХ КОНВЕНЦІЙ

ВАШІНҐТОН, 12. жовтня. — В обох великих партіях ідуть горячкові приготовання до наближаючихся партійних конвенцій, що мають установити кандидатів партій на уряд президента Злучених Держав.

Обі партії сильно розбиті в своїм нутрі; тому завдання провідників зводяться покищо до нутрішного склеєння розбитих рядів.

ХОЧУТЬ ПІДПЕРТИ НАГІНКУ ЗА ВИКОНУВАННЄМ ПРОГИБІЦІЇ

ВАШІНҐТОН, 12. жовтня. — Тут почалася нині тридневна конвенція провідників ріжних прогибіційних товариств, якої ціллю є розворушити назад оспалу, як вони кажуть, акцію за виконуваннєм прогибіційного закона.

Загально припускають теж, що найблизча конвенція стейтових ґубернаторів, скликана президентом Кулиджом на день 20. жовтня, буде розглядати як свою найважнійшу справу питанне переводження в житте прогибіції.

МАЛПИ МАЛИ КОЛИСЬ ЖИТИ В НЕБРАСЦІ

НЮ ЙОРК, 12. жовтня. — Професор В. Д. Метю, курятор музею природних наук в Ню Йорку, виступив перед зборами товариства, удержуючого сей музей, з відчитом про свою експедицію (виправу) в Небраску, та заявив, що відкриті ним там зуби малп доказують, що в давну давнину в тій части Америки жили малпи.

Найдено там теж кости американського вирблюда, великанського дика, трипалцевого коня та других давно вимерлих звірят.

ПОЖАР 20,000 ТОН ВУГЛЯ

В складах вугля одної нюйорської газової компанії погоріло в пятницю 20,000 тон вугля. Пожар тревав дві години, а чотири сусідні пожарні сторожі не могли нічого зарадити. Прийшлося їх ждати, поки обняті огнем збірники не вигоріли.

"БУДІВНИЧІ ВИНУВАТІ ЗА СМЕРТИ В ОГНИ"

НЮ ЙОРК, 12 жовтня. — На межинароднім конґресі дня запобігання огневи, що відбувається тепер тут в злуці з протиогневи тижнем, оголошеним міським урядом, виступано кількох інжинерів-будівничих, які описували звичайний в Америці спосіб будовання домів, називаючи їх простими западнями на людий. Після слів сих інжинерів за части в Америці жертви при пожарах відповідають не самі жертви, але будівничі, через свій невідповідний спосіб ставлення домів.

ЦІКАВІ ДОСВІДИ З ПОСТОМ.

ШИКАҐО, 11. жовтня. — Шикаґоський університет подає до публичного відома цікаві висліди з довідів своїх студентів з пощеннем. Досвіди сі, ведені під зарядом так званого фізіольоґічного департаменту сього університету, що піст є в деяких случаях добрим лічним средством. Має воно помагати передусім тим, що хочуть відзискати жвавість та тим, що терплять від нестравности та цукрової недуги.

ЦЕРКОВНА АҐІТАЦІЯ ЗА СВІТОВИМ СУДОМ.

Федеральна Рада Церков в Америці, що обнимає протестантські церкви в Злучених Державих, видала зазив до всіх протестантських громад, щоби вони відсвяткували тиждень, починаючийся днем 5. падолиста, себто річницю підписання завішення оружа, через зарядженнє тижня світового суду. Через цілий сей тиждень малиби проповідувати про потребу сього суду для полагоджування межинародних непорозумінь.

БУДУТЬ РОЗСИЛАТИ РАДІОМ ПЕРЕВІД БІБЛІЇ.

Одно радіове підприємство в Шикаґо рішилося розсилати кождої неділі при помочи своїх апаратів анґлійський популярний (загально приступний) перевід Нового Завіта.

УКРАЇНІЗАЦІЯ ШКОЛИ.

Московська ґазета "Руль" повідомляє: На Полтавщині закінчується українізація школи. З 2042 шкіл, які маються в ґубернії, 50 шкіл ще не перетворено в українські. Апарат виділу народньої освіти українізовано цілком. По всіх школах заводиться вивчення української культури.

ВІДГОМІН РОЗСТРІЛУ МЕЛЬНИЧУКА І ШЕРЕМЕТИ.

Як відомо, дня 11. листопада 1922 р. наглий суд в Чорткові засудив на кару смерти старшин УГА. і бувших Січових Стрільців Мельничука і Шеремету на кару смерти через розстріл, який тогож дня виконано, засуджуючи рівночасно їх шістьох товаришів-селян, козаків УГА. на пяти й шестилітню тяжку вязницю за убивство зглядно поміч в убивстві польського соймового кандидата Березовського. Засуджені відбувають кару в золочівській тюрмі. Прокуратура при чортківському окружному суді обвинувачує тепер їх всіх в злочині головної зради з § 58. з. к. і в злочині закона динамітового, бо викрито оружя і амуніцію, яку вони принесли зза Збруча. Розправа проти всіх відбудеться перед лавою присяглих в Чорткові в четвер 2. вересня ц. р.

КАНДИДАТИ НОБЛЯ.

Кандидатими на Нобелівську премію мира цього року мають бути през. Ґардинґ (премія може бути визначена навіть по смерти кандидата), держ. секретар Злучених Держав Гюз, льорд Роберт Сесиль і відомий англійський економіст Кайнс.

СТРАЙК МЕТАЛІВЦІВ І СТОЛЯРІВ У КРАКОВІ.

Дня 18. с. м. вибух в Кракохві страйк металевих і деревних робітників. Усі металеві і столярські фабрики станули. Причиною страйку припинення виплмати доріжняного додатку за останні два тижні.

КОПАЛЬНІ СОЛИ НА ЗАКАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ.

В Мараморській Солотвині добувають сіль у двох копальнях. Копальня "Людвик" підземна, 300 метрів довга, 30 метрів широка, а 115 метрів глибока. Сіль ламають перестарілим способом, руками, річно на 1—2 м. глибоко. Копальня "Франция" уладжена по новітньому, є 74 м. висока, 130 м. довга а 24 м. широка. Денно з обох копалень добувають 45 ваґонів. Відправляють відси сіль до сільних млинів аж до Оломунця, тому що сільні млини в Мараморошськім Сиґоті припали Румусії. Славна сільна яма Миколи і злучена з нею яма Куниґунди творять тепер глибокі кратери, наповнені солоною водою. Тамошні люде уживають її для домашніх потреб.

ПРОЦЕС "ТВЕРДОХЛІБЦІВ"

Розправа проти С. Українського, Степанова і тво, мала зачатись у Львові 20. м. м.

Перед судом присяжних стає девять обвинувачених, а саме: Семен Український, Петро Вишневський, Андрій Желізко, Антін Чапляк, Іван Дуда, Едвард Козак Михайло Степанів, Володимир Шумський і Антін Ґрубський. Боронять названих (по черзі): д-р П. Евин, д-р Ст. Шухевич, д-р Лев Ганкевич, сенатор Карпінський, надр. А. Любринський, д-р Олесницький, д-р М Глушкевич, д-р Михайло Волошин і д-р Е. Давидяк.

Склад трибуналу слідуючий: предсідник — надпрадник Маєр, вотанти — рад. Ґетінґер і рад. Дукат. Обвинувачує прокуратор Ґіртлер.

ПРИГОТУВАННЯ ВАТИКАНУ ДЛЯ 1925-го РОКУ.

У Ватикані приготовляються запопадливо до праць для 1925-го року цею має бути роком відпущення гріхів. 30.000 місіонарів заявило папі, що прибудуть до Риму з паюди цього торжества, таксамо 1500 епископів, що прибудуть на собор. Від Різдва 1924. до Різдва 1925 будуть у Ватикані отворені "Святі ворота", які отвирається що сто літ.

В КРОВАВИХ ДЕМОНСТРАЦІЯХ БЕЗРОБІТНИХ В РУРЩИНІ ЗГИНУЛО 12 ОСІБ

ДІССЕЛЬДОРФ, Німеччина, 12. жовтня. — Неспокої, які зачались учера вночі в місті Солінґен, під британською окупацією, продовжались і нині.

Заворушення викликали безробітні.

Боротьба счинилась при нападі безробітних і голодних на склепи і маґазини.

В борн ізгинуло 11 осіб, а 37 було ранених.

На поміч солінґенським безробітнім ідуть безробітні з Ґрафрат.

В місті Гехт 2,000 безробітних облягало дім міської ради. Німецька поліція стрілила до товпи і вбила одного чоловіка а 10 ранила.

Британська окупаційна влада не мішається до подій, а французька висилає військо для удержання спокою.

Міські ради рурських міст роблять заходи, щоб помогти безробітнім і їх голодуючим родинам.

МУЩИНИ І ЖЕНЩИНИ БЕРУТЬ УЧАСТЬ В ГОЛОДОВИХ ДЕМОНСТРАЦІЯХ

СОЛІНҐЕН, Ренщина, 12. жовтня. — Нині відбулось тут масове віче безробітних у справі безробіття і дорожні.

По вічу счинилась буча і розхвильована товпа напала на склепи та стала грабити засоби поживи.

Повибивано богато вікон і спричинено власникам торговель богато шкоди.

Опісля надійшла німецька поліція, яка вжила острого оружя, щоб розігнати демонстрантів.

Перед ратушем зібрались тисячі жінок безробітних. До них вийшов посадник і заявив, що міська рада буде старатись з усіх сил помогти їх родинам.

ДЕМОНСТРАЦІЯ БЕЗРОБІТНИХ В КЕЛЬН

КЕЛЬН, Німеччина, 12. жовтня. — Вчера великі товпи безробітних зібралися серед міста і грабили склепи з поживою і маґазини. Безробітні нападали також на вози, які перевозили засоби поживи.

Поліція розігнала товпу.

ДЕМОНСТРАЦІЇ БЕЗРОБІТНИХ В БЕРЛІНІ

БЕРЛІН, 12. жовтня. — Нині були великі заворушення безробітних в двох найбільше залюднених дільницях Берліна, де населеннє осталось без хліба і мяса.

В демонстраціях брали участь і жінки.

Вкінці поліція розігнала демонстрантів.

ФРАНЦУСЬКІ ОКУПАНТИ ПІДПИСУЮТЬ УМОВУ З МАЙНЕРАМИ В РУРЩИНІ

ДІССЕЛЬДОРФ, Німеччина, 12. жовтня. — Юнії німецьких майнерів підписали з французькою окупаційною владою умову, на основі якої всі майнери і майнерські урядовці в копальні Дортфельд, одній з найбільших копалень в Рурщині, вертаються до праці.

В томусамому окрузі підписано подібну умову в копальні Берґфельд.

На основі сеї умови всі майнери й урядовці, яких Французи викинули, мають право вернутися знову до праці.

Заробітну заплату для майнерів мають визначувати копальні в порозумінню з робітниками, а Французи не мають права до сього мішатись.

Час праці має бути такийсамий як в усій Німеччині.

Також рурських майнерів мають обовязувати німецькі закони у відношенню до робітників. З відновою праці в майнах Французи мають усунути свої патрулі, а натомісць останеться німецька поліція.

Ся умова має бути зразком для всіх копалень і заводів в Рурщині.

БОРОТЬБА ЗА ДИКТАТУРУ В НІМЕЧЧИНІ

БЕРЛІН, 12. жовтня. — Канцлер Штреземан сподівається, що завтра, в суботу, осягне в парляменті потрібну більшість голосів для приняття законопроекту про диктаторську власть міністерського кабінету. Одначе опозиція також вірить, що їй вдасться повалити се предложенне.

Колиб диктатури не ухвалено, так Штреземан, на основі повновласти від президента Еберта, розвяже парлямент.

ОТВОРЕННЄ ПОЛЬСЬКОГО „СЕЙМУ"

ВАРШАВА, 10. жовтня. — Вчера тут отворено осінню сесію польського „сейму".

Перший виголосив промову премієр Вінценти Вітос.

Він сказав, що Польща веде мирову політику, хотяй находиться між двома неспокійними державами, якими є Німеччина і Росія.

Далі сказав, що Польща переживає дуже тяжку фінансову дрізу, про яку буде говорити міністер „фінансів" Кухарський. Закінчив свою бесіду просьбою, щоби „сейм" приняв буджет і підпер „ржонд" та заявив йому „зауфане".

Потому говорив міністер „фінансів" Кухарський.

Він казав, що нове польське правительство зачало політику ощадности і длятого усунуло до 1-ого с. м. 8,395 непотрібних урядників, котрі задурно брали „паньствову" пенсію в міліонах марок. Із самого міністерства війни усунено 2,000 урядників, яких там зовсім не треба було.

Відтак говорив про спадок польських „гроший". Міністерство „фінансів" в останньому часі старалось запобігти спадкови марки і на се видала 10 міліонів долярів, але тепер вже не має гроший і тому не робить вже подібних заходів.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сіти і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

1 ДОЛЯР ДЛЯ ПРОСВІТИ У ЛЬВОВІ.

Нині містимо відозву львівської Просвіти, яку вона прислала до американських Українців через Обеднанне в Филаделфії.

Подібне письмо наша редакція одержала від відомого провідника галицьких Українців і довголітнього члена Головного Виділу Просвіти, д-ра Володимира Бачинського, котрий теж відзиваеться до земляків в Новому Краю, в Злучених Державах і в Канаді, щоби дали силу українській культурній боротьбі в Галичині — в той спосіб, що МАСОВО ВПИШУТЬСЯ В ЧЛЕНИ ТОВАРИСТВА ПРОСВІТА.

Тому пів століття, як Поляки давали Просвіті соймову субвенцію на умовах, які понижували українську націю та унеможливлювали дійсну просвітну працю, український дідич Володислав Федорович заявив на засіданню Просвіти, щоб вона відкинула ту субвенцію, а він самий дасть більше як дае сойм.

Тоді галицьких Українців ще не було ні в Америці ні в Канаді, але якби були були, то були би відповіли, що і від себе дають ГРОМАДСЬКУ, МАСОВУ субвенцію, яка безсумніву була-б перевисшила і дар Федоровича.

Але нині є пів міліона галицьких Українців в Злучених Державах і пів міліона в Канаді, то чиж вони не могли би помогти 4 міліонам братів у свому старому краю?

Великої помочі не треба, ані не треба жертви. Треба тільки, аби кождий Українець і Українка(кождий, то значить — і Ви, що се тепер читаєте) в Америці і в Канаді СТАЛИ ЧЛЕНАМИ ЛЬВІВСЬКОЇ ПРОСВІТИ.

Член львівської Просвіти з Америки і Канади платить ОДНОГО ДОЛЯРА РІЧНОЇ ВКЛАДКИ. За се дістає грамоту і книжочки.

Але сей доляр має в Галичині таку силу, що за нього можна ще й побільшити і розширити просвітну роботу в старому краю, але, розуміється, тільки тоді, як з Америки прийдуть ТИСЯЧІ ЧЛЕНІВ з однодоляровою вкладкою.

Прочитайте про пляни нищення неграмотности в Галичині, які подає львівська Просвіта!

А може Ви вже читали про те, що забута наша Холмщина і західна Волинь і Полісće, які попались теж з Галичиною під хвилеву польську окупацію, мають надію на львівську Просвіту, матір українських орґанізацій в Галичині!?

700 літ видержала українська культура наступ польський своєю великою непереможною силою.

Але нині лях іде проти неї пруськими і московсько-царськими способами. Хоче її силою знищити. Хоче по українських селах насадити польщину — з польською мовою, піснями, літературою, театрами, школою, церквою і т. д.

На сильнійший похід треба сильнійшого відпору.

А силу український відпір в Галичині може дістати лише з Америки — в долярах.

Тож збираймо ту силу і посилаймо до Львова.

Кождий з нас може післати одного доляра з Америки в листі: Адреса: Tovarystvo Prosvita, Lviv (Lemberg), Rynok 10.

А ще ліпше збирати більше членів і разом відсилати гроші для Просвіти через Земельний Банк Гіпотечний у Львові. Адреса: Zemelnyj Bank Hipotecznyj, Lviv (Lemberg), Pidvale 7.

Тож беріться, Громадяни і Ґромадянки, до праці (кождий з нас) і пишім до ґазети, які Ви осягнули успіхи.

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕНЬ ЖАЛОБИ ПО РОСТРІЛЯНИХ ГЕРОЯХ.

Український Народе Америки:—

Дня 21. вересня с. р., о 3-ій годині сполудня виконано в тюрмі в Золочеві, в Галичині, присуд смерти ляцького суду на стрільцях Української Революційної Армії: Ільком Скочилясом, Миколою Ковалем та Олександрі Павлишині, а їх товаришів засуджено на довголітню тюрму.

За що розстріляно їх?

За те, що вони боролись за права свого народу! Чаша народнього горя наповнилась по береги і вибух гнів. А неситий Лях бенкетує в українській крови! Та годі нам ждати! Спішім на поміч катованим братам!

Українські Громади:—

День 21. жовтня с. р, (в місяць по ляцькім душегубстві) проголошуємо ДНЕМ ЖАЛОБИ по розстріляних героях.

В сей день всі українські товариства повинні відбути свої надзвичайні збори чи устроїти народні віча та вислати протести до Вашинґтону і подати до американських ґазет про се, як знущаються Ляхи над нашим народом.

В той день най зеднаються всі українські громади під одним могутнім кличем наших погибших героїв: Нехай живе українська держава!

Під сим кличем спішіть на II ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНГРЕС в днях 25 і 26 жовтня с. р. до Филаделфії, Па., щоб обединити наші сили і дати зорґанізовану поміч нашому народови в його боротьбі за незалежність.

ЗА ПРЕЗИДІЮ ОБЕДНАННЯ:
о. Л. Левицький, предс. **Т. Грицей,** рек. секр.

**ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.
ОРҐАНІЗУЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.**

НА ПОМІЧ ПРОСВІТІ В ГАЛИЧИНІ.

Обеднанне Українських Орґанізацій в Америці одержало отсей лист зі Львова:

Найстарше товариство Галичини, товариство Просвіта начислювало до війни доволі членів з Америки, котрі платили одного доляра членської вкладки і діставали за це даром членські книжочки. Та війна перервала се. Сьогодня крім кількох одиниць не маємо членів з Америки. Змаліло також число наших власних членів з Галичини. А коли ще додамо, що відпали нам усі субвенції, котрі побирало Товариство Просвіта з Відня і від галицького сойму, так зрозуміємо, що положенне Товариства дуже незавидне.

А перед ним чималі завдання:

1) Орґанізація культурного і просвітного життя (читальні, бібліотеки) вимагає великого накладу сил і праці. І хто знає, скільки видає Західна Европа й Америка на сю ціль, той зрозуміє, до якої титанічної праці ми забрались.

2) Поборюванне неграмотности, найбільшого ворого нашого внутрішнього поступу. Язви **неграмотности** нам не вільно легковажити, бо через неї іде все лихо на нас. Неймовірні трудности, які ставлять нам при уладженню курсів, стараємось поборювати ріжними способами. І тому наша Комісія для поборювання неграмотности випрацювала плян боротьби шляхом „просвітних летючок", опертих на здоровій методі навчання. Вчити може всякий грамотний, не потребуючи уладжувати курсу. Кошти летючок обчислені на **200 долярів.** Не для нас велика, майже недосяжна сума.

3) Оборона нашої культури перед наступом чужої. Польські культурні установи йдуть силою пари на нас. Хотять нас знищити собою у думці, що ми не вспіємо зібрати стільки матеріяльних сил, аби їм противставитись.

4) Плянова видавнича діяльність потрібна більше ніж коли. Давні книжки і видання вичерпані. А ми не всилі видати навіть маленьких брошур III. том великої Історії Літератури М. Возняка від двох місяців стоїть на 15 аркуші. Ми не всилі заплатити друкарні, а друкарня не хоче без гроша друкувати.

5) **Поміч для Волині і Холмщини** мусить вийти від нас, бо вони самі не всилі собі покищо дати раду.

Тому слід нам відкликатись до жертвенности, аби зібрати відповідні матеріяльні засоби. Але і того не вільно нам під сю пору робити. Загальна жертвенність мусить іти під сю пору на Рідну Школу і загальної жертвенности не вільно нам розбивати через ставленне нових цілий. Полишається один засіб, який видається найбільше доцільним під кождим оглядом. Се є як найбільше інтензивна акція за **збиранием членів.** Членськими вкладками, котрі будуть впливати від великих тисячів членів, хочемо поставити товариство на ноги і хочемо розвинути як найплідні йшу діяльність.

У краю працю ми вели і ведемо далі. Не можна сказати, аби вона не приносила успіху. Але все те таке мале, таке дрібне, таке бідне, що далеко нам до здійснення усіх плянів.

Тут може нам прийти Америка в допомогу. Велика і відповідна скількість членів з Америки поправить відразу наше положенне. Ми поставили справу так, щоби з Америки впливали члени **з одним доляром вкладки,** тоді ми могли би вислати артистично виконану грамоту і кілька книжочок річно. Таким чином се не буде ні жебранина ні жертвенність, але буде членська вкладка, за яку Товариство дає зі свого боку рівновартність.

Ви знаєте, яку важну роботу виказує наше Товариство. Ви розумієте, яка вага народньої просвіти, але знаєте також, що народня освіта в культурних краях іде державними, міськими і громадськими буджетами, у нас того всього не має. Се мусить дати самий народ і задля того звертаємось до Вас, яко обеднуючих наших братів в Америці, з повною вірою, що нам допоможете.

ЗА ГОЛ. ВИДІЛ ПРОСВІТИ:
Галущинський, голова,
Шах, секретар.

Справу матеріяльної допомоги Просвіті вирішить II. Всеукраїнський Конґрес в днях 25. і 26. жовтня с. р. в Филаделфії, Па. До того часу взиваємо всю українську суспільність вступати в члени нашої найстаршої культурно-просвітної інституції у Львові і дати їй спромогу вести дальше важку культурну працю.

Обеднанне Українських Орґанізацій в Америці.

СМЕРТЬ І НЕЩАСТЯ НЕ ТРАТЯТЬ НАГОДИ. НЕ ТРАТЬТЕ І ВИ. ОБЕЗПЕЧІТЬСЯ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС. ТЕПЕР ПРИЙМАЄСЬ БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ.

ФЮМЕ.

(Від власного кореспондента).

Рим панував колись над цілим культурним світом.

Його леґіони стояли на землях нинішної Німеччини, Франції й Анґлії. Між иншими Кельн, над Рейном, це римська кольонія. Там до нині стоїть брама цісаревої Аґрипіни, а в тамошнім музею зберігається чимало доказів римської культури на землях нинішної Німеччини.

Біля купілевої місцевости, Гомбурґ, на горі серед ліса, можна й нині оглядати мурований римський табор, (castrum romanum), а хто туди зайде, дивується, як високо стояла римська культура перед двома майже тисячами літ. Кілько там криниць, які гарні мешкання для вояків, які всілякі вигоди, навіть центральне огрівання було! Для лікаря цікаво оглянути хірурґічні інструменти. Вони здебільшого такі як і нині. Велика була колись держава цезарів!

І про тую велич тямлять нащадки колишніх Римлян, нинішні Італійці.

Перейшовши добу упадку, роздроблення на численні маленькі державки, котрі безнастанно воювали з собою (як колись наші предки), Італія зединилася (17. марця 1861) під рукою короля Віктора Емануеля II. і почала своє державне відродження. Зединення і відродження Італії збулося на національно-патріотичнім ґрунті (Маццині, Ґарібальді) і ці настрої вмів тепер підхопити Мусоліні. Еенерґічний і амбітний, патріот і орґанізатор, умів він потянгути за собою широкі круги населення, сильною рукою усунув на другий плян клясово партійні інтереси, а наперед висунув загально державне добро, поширення і скріплення Італії, щоб вона заволоділа, коли не над цілим світом, то хоч над Середземним морем.

Муссоліні дуже добре розуміє, що нинішні часи, часи повоєнного політичного ферменту, дають знамениту нагоду здійснити неодну нездійсниму мрію. Фінляндія, Чехія, Литва і Латвія стали незалежними державами, а Польща росте, як на дріжджах. З розвалом Австрії і після погрому Німеччини, Італія заняла четверте місце в світі (Америка, Анґлія, Франція — Італія), ходить о те, щоб її з тої позиції не усунули. Ані Польща, ні Сербія не сміють вирости понад голову Римови. Польща вже й так занадто розрослася, а ще колиб вона справді зединилася з Ромунією (як колись Австро-Угорщина), так бувби це дуже небажаний конкурент для Італії на Середземному морі. Так само небажаний для неї надмірний розріст Сербії коштом решти Балкану, особливо на тлі давної сербсько-болгарської ворожнечі. В Сербії перевагу мають націоналісти, в Болгарії натомісць ведеться соціяльна боротьба. Це до добра не провадить. Серед такої ситуації Муссоліні вважав відповідним демонструвати, показати світови, що Італія, це велика держава і що не зрікається права грати велику ролю, особливо на Середземному морі. Він заняв Корфу, ніби за це, що на грецькій території вбили італійських комісарів і заповів анексію Фюме.

Справа Корфу ніби вже рішена. Так звана Ліґа Народів скомпромітована, а Греція мусіла приняти важкі услівя, які їй подиктував Муссоліні. Значиться — він на середземнім морі диктує.

Справа Фюми (Реки) все ще не рішена. Про неї хочемо блище дещо сказати.

Фюме, по славянські Река, це місто, що лежить там, де впадає ріка Ріюмара до заливу Кварнеро (частина Адрійського моря). Фюме належало до Угорщини, як вільне королівське місто.

Був це по Трієсті найбільше оживлений порт Австро-угорської монархії. Кільканайцять тисяч кораблів що року припливало і стільки-ж відпливало з того порту, привозячи риж, каву, нафту, юту і т. д., а вивозячи, збіже, вино, спірітус, папір і другі продукти монархії Габсбурґів.

Населення самого міста було мішане (Італійці, Німці, Мадяре і Славяне), околиці переважно славянське.

Італія здавна заздрим оком дивилася на Трієст і Фюме і хотіла їх дістати в свої руки, щоб опанувати східне побереже Адрійського моря.

26. цвітня 1915 року антанта обіцяла Італійцям у тайнім договорі в Лондоні деякі австрійські території, і за тую ціну Італія зрадила тридержавний союз і пішла проти своїх союзників. Фюме мало припасти по виграній війні сербсько-хорватській державі. Вже тоді можна було догадуватися, що станеться воно яблуком незгоди між Італією і Сербією. І дійсно, по розвалі Австрії, Фюме заявило свою волю прилучитися до Італії. Антанта не згодилася і це викликало було напруження між Італією і Францією та рештою антанти. Вкінци рішено „ні тобі, ні мені", Фюме мало стати вільним містом, ніби Данциґ. Тоді, в вересні 1919 року напав на Фюме Данунціо і заняв його для Італії, ніби то проти волі італійського правительства. Комедія скінчилася в листопаді 1920 року тим, що Фюме мало остати таки вольним містом. В грудни тогож року Данунціо скінчив свій гостинний виступ як ґенерал і завойовник. Але не скінчилася справа. У Фюме витворилися дві партії, автономістів і активістів, — почалася між ними тиха війна. Президент Фюме, Цанелля (автономіст) мусів уступити і покинути „вільне місто". Сербія відтяла краєм і в місті почалася біда. залізниче получення Фюме з Бракло харчів, не могла розвиватися торговля.

Тоді, в жовтни 1922 року, заключено в Санта Марґеріта додатковий до Рапальського договір. Мішана, італійсько-сербська комісія мала рішити про судьбу міста Фюме. Але тая комісія, як усі подібні комісії, донині нічого рішучого не зробила. Тому вважав Муссоліні відповідним сказати своє слово. З початком серпня 1923 року зажадав він, щоби комісія протягом місяця покінчила свої праці, і то на підставі італійських предложень.

Сербія не згодилася і поставила свій проєкт.

На основі Рапальського договору в такім припадку мав рішати Швайцарський президент. Але Муссоліні заявив, що він не хоче наражувати на небезпеку добрих відносин Швайцарії до Італії, і тому не хоче, щоби президент був судією. Справа Фюме мусить бути вирішена між Італією і Сербією, себто він виповів дипльоматичну війну Сербії.

Дня 24. вересня Пасіч прислав лист Муссоліному, в якім подає ось який проєкт: 1) Місто Фюме припаде Італії, 2) порт у Барос, а дальше так звана Дельта і землі на північ від Фюме дістане Югославія, 3) Фюме дістане коридор до Італії, 4) Порт у Фюме остане при Югославії, але формально належати буде до Італії.

Як бачимо, проєкт дуже складний і не легкий до переведення. Колиб він був принятий, то в ньому скривалась би небезпека безнастанних політичних конфліктів між Італією а Югославією. Муссоліні ним не вдоволиться, тому до вирішення справи Фюме ще далеко. Але з гори можна сказати, що вирішена вона буде в користь Італії. Італія держава національна, фасцисти розбудили в ній нову енерґію, бажання відживлення колишніх імперіялістичних традицій, Муссоліні провадить активістичну політику. Культурно Італійці стоять куди вище від Сербів, які в себе в краю мають боротьбу з Хорватами й Чорногорцями. Активісти нині скрізь побіджують.

Всякі пасивні опори, обстиненції і сецесії згори засуджені на невдачу. **Числяться з тим, хто є на місци і уявляє собою якусь силу.** Це наука, як слід приняти до відома і нам, Українцям. Та ще одно. Пуанкаре, Муссоліні *ex comp.* свідчать про те, яке велике значення в життю народів мають сильні, невгнуті індівідуальности. Горе народам, котрі в рішаючий момент не мали сильних провідників. Воля народу, немезіс історична, світова справедливість і так дальше, — все вона

ОСНОВИ ОРҐАНІЗАЦІЇ

Запомогова орґанізація опираеться на взаїмній помочи членів.

Се значить, що кождий член сповняе свій обовязок в тім переконанню, що другі будуть сповняти свої, бо лишень тоді, як кождий член сповняе свої обовязки супроти орґанізації, може орґанізація сповняти обовязки супроти кождого члена.

З того виходить, що кождий член повинен старатися збільшати орґанізацію, бо збільшаючи орґанізацію він збільшає ту силу, яка забезпечує його родину.

Хто приєднує нових членів для орґанізації, той робить добре не так для других, як для себе самого.

Хто стоїть в орґанізації, той користає не лишень з праці своєї, але й з праці чужої. Тому він і повинен старатися за збільшення цілого гурту, бо чим більший сей гурт, тим краще його положенне.

СМЕРТЬ І НЕЩАСТЯ НЕ ТРАТЯТЬ НАГОДИ. НЕ ТРАТЬТЕ І ВИ. ОБЕЗПЕЧІТЬСЯ В У. Н. СОЮЗІ СЕЙЧАС. ТЕПЕР ПРИЙМАЄСЬ БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ.

дуже гарне на папері, але в дійсности рішають про долю світа Кромвелі, Ґарібальді, Кавури і Бісмарки. Народ, котрий не може стерпіти людий більшого росту понад пересічну міру і кождого, хто починає виростати понад голови загалу, бє по голові, народ, котрий симпатизує лиш з такими, що грають на марних, буденних інстинктах, що не мають відваги сказати нової думки, тільки підлабузуються загалови, такий народ сам собі винен.

Крегул.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

В неділю, дня 7-ого жовтня, 1923, помер траґічною смертю в Шикаґо, Ілл., парох тамошньої української католицької церкви св. Николая, **о. Василь Стецюк.**

У второк перенесено тіло Покійного до церкви, де протягом одного дня 5,000 народу перейшло, щоб віддати памяти свого пароха і провідника останній поклін.

Похорон при великому здвизі народу відбувся в четвер, 11. с. м.

Шиґаковські ґазети пишуть, що тіло Покійного буде перевезене до рідного краю, де спочине на цвинтарі в рідному селі.

Покійний о. Василь Стецюк оставив вдовою молоду жінку паню Катерину Стецюк і двоє малолітніх діточок, 10-літню Олю і 7-літнього Юрка.

Покійний о. Стецюк помер в цвіті життя, бо прожив лише 35 літ. Родився в бідній селянській родині в селі Гниличках, збараського повіта, в Галичині, дня 7-ого лютого 1888 року. До Америки приїхав 26-ого грудня, 1912 року.

Тут був священиком при катедральній церкві в Филаделфії, Па., а також секретарем пок. епископа С. С. Ортинського. Щирою працею для парохії і своїми рідкими спосібностями проповідника зеднав собі любов цілої української громади в Филаделфії.

По смерти епископа обняв Покійний парохію в Елизабет, Н. Дж. Українські громадяни з того міста кажуть, що коли о. Стецюк прийшов туди, застав руїну. Парохія так якби була цілком розпалась. Але завдяки його невсипущій праці і талянови вона скоро стала одною з перших парохій в Америці. Всі дивувались, а деякі і завидували, що Покійний вспів так гарно українську громаду зеднати і скріпити та сплатити стільки довгів в короткому часі, що парохія стала сильно на ноги. Тому елизабетська громада дуже жалувала за Покійним, коли він її покидав, ідучи на Захід.

З Елизабет Покійний о. Стецюк перейшов був до Янґставн, Огайо. Там теж не красші застав був відносини. І знову взявся пильно і щиро до праці. І знову церква і парохія немов відродились, як в Елизабет.

З приводу траґічної смерти Покійного, секретар У. М. С. А. (Християнського Товариства Молодих Мущин) в Янґставн, Стефан Пронко, пише в ґазеті „Ді Янґставн Дейлі Виндикейтор" (з 9. с. м.) так: „Покійний о. Василь Стецюк був широко звісний і дуже люблений парохіянами тутешньої церкви св. Тройці, якої він був парохом. Він прийшов до Янґставн в критичному періоді історії сеї церкви. Його заходам коло збирання троший і відбудови конґреґації вдалось поставити церкву на більше солідну основу, як казали мені нині його приятелі. Я знав о. Стецюка дуже близко. Се була людина найкрасших прикмет і дуже віддана свому званню. Слід зазначити, що коли Покійний був в Янґставн, він трудився і помагав хорим і потребуючим парохіянам, а навіть і не-парохіянам".

Тому не диво, що коли опорожнилась велика українська парохія в Шикаґо, Ілл., яка тоді мала біля $220,000 довгу, піднеслись звідусіль голоси, що найліпше надається на се трудне становище о. Стецюк.

І дійсно церковна влада його туди назначила.

Янґставнська громада плакала за Покійним, як він кидав її, і він теж плакав, кидаючи її. Ішов дуже сумний, кажучи, що іде нести тяжкий хрест.

В Шикаґо застав відносини подібні як в Елизабет і в Янґставн, тільки на більшу скалю. І там мав тесаме зробити, що зробив був в тих двох громадах, а лиш також на більшу скалю. Треба було вложити ще більше праці і труду. І Покійний взявся до діла щиро, і працював дуже тяжко. По півтора року, як каже українська католицька парохія в Шикаґо, завдяки праці Покійного сплачено з довгів церкви $65,000.

Шиґаковська українська громада о. Стецюка за його працю і його спосібности дуже полюбила і не хотіла рішучо пустити його на другу парохію.

Але ся вічна журба клопотами, яких він не спричимив, мучила Покійного і він від довшого часу старався покинути Шикаґо і перенестись на Схід на меньшу парохію. Ще останнього тижня перед траґічною смертю був Покійний в Ню Йорку, куди приїздив стрічати жінку, котра вернулася з Галичини, де відвідувала родину, і звертався до кількох священиків, щоб замінялися з ним за парохію.

Ще 4-ого жовтня робив заходи щоб перенестись на Схід, але того дня вернувся на Захід, а в три дні опісля попрощався на віки з білим світом.

Покійний був членом У. Н. Союза.

Українці тямлять Покійного як щирого патріота.

В Янґставн збирав він жертви на народні цілі, ходячи від хати до хати. В Шикаґо працював для Позички Національної Оборони і самий дав $300.

Був теж дуже гостинний. Про се тямить У. Н. Хор і митрополит Шептицький, котрого у себе гостив Покійний довший час і родина доглядала вчасі недуги.

Помер примірний священик, щирий робітник і громадянин в половині тернистої дороги свого життя.

Вічна Йому Память!

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ЛЬВОВІ.

Рішенням Суду Окружного яко Торговельного у Львові з дня 3. вересня, 1923, вписано театральну кооперативу до реєстру судового до ч. фірми 1336-23. Усі, що вплатили цілий уділ, можуть в льокалі Управи, Руська 18, одержати книжки уділові. Управа звертається до всіх членів, які вплатили на уділ гроші, а не підписали дотепер заяви приступлення, з просьбою подати свої адреси, щоб їм можна доручити декларації до підпису. Всі члени, що сплачують уділи ратами, мають обовязок сплачувати точно залеглости, бо після статута, тратить права членства сей, хто в умовленім реченці не зложив здекларованого уділу.

УКРАЇНСЬКА ПРЕСА В 1923 РОЦІ.

(Кореспонденція зі Львова).

VI. ВЕЛИКА УКРАЇНА.

Вісти про українську пресу на Великій (Радянській) Україні— дуже скупі, неточні і вимагають значних доповнень та поправок. Їх перевести можна лише на основі автопсій в міру приходу часописів і журналів з України. Всетаки реєструємо те, що дійшло до нашого відома:

1. 82) **Більшовик.** Рік V. Щоденна ґазета. Видає: Київський Ґубернський Комітет Комуністичної партії (більшевиків) України (знак скорочення КП(б)У). Виходить по 4 стор. Адреса: вул. Пролетарська (Кузнечна) 1, Київ.

2. 83) **Більшовик.** (Рік ?). Виходить щоденно. Видає Полтавський Ґубернський Комітет КП(б)У, Полтава.

3. 84) **Бюлетень відділу народньої освіти на Київщині.** Рік II. Видає Київський Ґубвідділ Народньої Оосвіти. Адреса (?) Київ.

4. 85) **Бюлетень Київської філії Вукоспілки.** Рік II. Інформаційно провідний орґан Бюра Правління Всеукраїнської Кооперативної Спілки на Правобережжі. Виходить двічі на місяць. Видає: Бюро Правління ВУКС на Правобережжі. 8°. Адреса: Київ, ріг вул. Леніна та Короленка (будинок б. готелю „Франсуа").

5. 86) **Бюлетень офіціяльних розпоряджень і повідомлень наркомосвіти.** Рік (?). Виходить що тижня. Адреса: Харків.

6. 87) **Бюлетень українського „Червоного Хреста".** (Рік ?)

7. 88) **Вісти** київського Ґубернського Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів. Рік IV. Виходить щодня по 2 стор. Адреса: Київ, ул. Леніна 19, кватира 3.

8. 89) **Вісти** Всеукраїнського Центр. Виконавчого Комітету Рад Робітничих, Селянських і Червоноармійських Депутатів. Рік IV. Виходить щодня. Адреса: Харків, вул. К. Лібкнехта 11.

9. 90) **Записки** історично філологічного відділу української Аакадемії Наук. Рік V. Виходить неперіодично, книжками 8° по 10—20 аркушів друку. Адреса: Українська Академія Наук, вул. Володимирська 54, Київ.

10. 91) **Книга.** Рік I. Журнал літератури, критики й бібліоґрафії. Видає Всеукраїнське Кооперативне Тов. Торговельне „Книгоспілка", раз на місяць, випусками 8° по 6—10 аркушів друку. Адреса: вул.ц Чорноглазівська 7—9, Харків.

11. 92) **Комунарка України.** Рік I. Місячник журнал. Видає Ґубернський Жіночий Відділ Паркомів, випусками 8° по 3—5 акр. друку. Адреса: вул. Лібкнехта 44, Харків.

12. 93) **Комуніст. Рік IV.** Щоденна ґазета. Орґан Київського Ґубернського Комітету Комуністичної Партії (.б) України. Виходить по 4 стор. Адр.(?) Київ.

13. 94) **Комуніст-Коммуніст.** Рік V. Щоденна ґазета. Орґан Центрального Комітету КП(б.) У. Виходить по 4 стор. Адреса: вул. Бушкінська 31, Харків.

14 95). **Молода Громада.** Рік II. Збірник для молоді середного і старшого віку. Літер. додаток до „Полтавського Кооператора". Вид. Полтавської Ґубспілки споживчих Товариств. Виходить випусками 8° по 8 ст. друку. Адреса: Полтава.

15. 96) **Музика.** Рік I. Місячник музичної культури. Видає: Музичне Т-во ім. Леонтовича. Виходить випусками 8° по 3—6 арк. друку. Адреса: вул. Підвальна 15, Київ.

16. 97) **Новими стежками.** Рік I. Орґан Губосвіти Полтавщини (Педаґоґічний місячник). Виходить книжками 8° по 5—8 аркушів друку. Адреса: Губосвіта, Полтава.

17. 98) **Плуг.** Рік II. Селянський двотижневик Головполітосвіти УСРР. Видає: Головполітосвіт, випусками 8° по 4 арк. Адреса: вул. Сумська ч. 13, Харків.

18. 99). **Полтавський Кооператор.** Рік II. Орґан Полтавської Кооперації. Видає: Полтавська Губспілка. Двотижневик, виходить випусками 8°. Полтава.

19. 100). **Правобережний Кооператор.** Рік II. Журнал споживчої кооперації, кооперативно-громадського та економічного життя. Виходить двічі на місяць. Видає: Всеукраїнська Кооперативна Спілка, книжками 8° по 3—4 аркуші друку. Адреса: вул. Леніна (був. Фундуклеївська) 17. III. пов. Київ.

20. 101) **Селянська біднота.** Рік IV. Щоденна ґазета для селян. Орґан Центр. Комітету КП (б.) У. Виходить 4° по 4 стор. Адреса (?) Харків.

21. 102) **Селянська Правда.** Рік (?). Тижневик. Орґан Цен. Комітету КП(б.)У. Виходить по 2 стор. Адреса: вул. Лібкнехта 13, Харків.

22. 103) **Сільське господарство.** Рік II. Видання Наркомзему. Місячник, 8° по 1 арк. друку. Адреса: вул. Пушкінська 7, Харків.

23. 104) **Сільський господар.** Рік III. Орґан Всеукраїнського Союзу сільсько-господарської кооперації. Виходить що місяця випусками 8° по 1 арк. друку. Адреса (?), Харків.

24 105). **Сільсько-господарська ґазета.** Рік II. Двотижневик присвячений аґрономії, політиці, сільсько-господарській кооперації та техніці сільського господарства. Видає: Всеукраїнська Аґрономічна Спілка (4° по 16 стор.). Адреса: вул. Московська 17, Харків.

25. 106) **Соціяльне виховання.** Рік II. Орґан Голосовцвику укрнаркомосвіти. З додатком „Дитячий будинок та його досягнення". Виходить неперіодично 8° по 5 арк. друку). Адреса (?) Харків.

26. 107) **Трудова освіта.** Рік IV. Періодичний орґан Охтирської Повітнаросвіти. Виходить що-місяця, випусками 8° по 2—3 арк. друку. Адреса ( ) Охтирка.

27. 108) **Український Кооператор.** Рік. II. Кооперативно-громадський та економічний журнал. Виходить що місяця випусками 8° по 5—8 арк. друку. Адреса: вул. Чорноглазівська 7—9, Харків.

28 109). **Хозяйство України.** Рік (?). Щоденна ґазета Української Економічної Ради (4° по 2—4 стор.). Адреса; вул. Мироносицький переулок 6, Харків.

29. 110) **Червона калина.** Рік (?). Журнал трьохмісячник для дітей старшого віку. Видає Всеукраїнське Державне Видавництво, випусками 4° по 3—5 арк. друку. Адреса: вул. Катеринославська 35, Харків.

30. 111) **Червона правда.** Рік (?). Орґан Камянецького Повітового Комітету КПб.)У. і Повітвиконкому Рад Роб., Селян і Червоноарм. Депутатів. Виходить двічі на тиждень по 2 ст. Адреса: Камянець на Поділлю.

31. 112) **Червоний перець.** Рік II. Двотижневик сатири. Видає Видавництво „Червоний Перець" 1. і 15. кождого місяця, 4° по 8 стор. Адреса: вул. Епархіяльна 29, Харків.

32. 113 **Червоний шлях.** Рік I. Громадсько-політичний і літературно-науковий місячник (книжками 8° по 15—20 аркушів друку). Адреса: вул. К. Лібкнехта (бувша Сумська) 11, Харків.

33. 114) **Шляхи мистецтва.** Рік III. Місячник художнього сектора Головполітосвіти. Видає: Всеукраїнський Літературний Комітет. (Неперіодично 4° по 4—5 арк. друку). Адреса: ул. Епархіяльна 29, Харків.

НА УКРАЇНСЬКІЙ І РОСІЙСЬКІЙ МОВІ:

34. 115) **Вістник цукрової промисловости.** Рік II. Видання Цукротресту. Виходить що місячно 8°. Адреса (?) Київ.

35. 116) **Народня освіта—Народное просвещение.** Рік (?). Місячний журнал Українського Народнього Комісаріяту Освіти. Виходить випусками 8°. Адреса (?) Київ.

36. 117) **Народня освіта—Народное просвещение.** Рік (?). Видання неперіодичне Чернигівського Відділу Народньої Освіти. Виходить випусками 8°. Адреса (?) Чернигів.

37. 118) **Позашкільна освіта — Внешкольное образование.** Рік (?). Тижневик. Видає Позашкільна Освіта, Відділ Української Народньої Комісії Освіти випусками 8°. Адр. (?) Київ.

38. 119) **Пролетарий.** Рік III. Щоденна ґазета. Орґан Харківського Губкому КП(б.)У. Виконкому, Радпрофу і Місьради (по 4 стор.). Адреса: Будинок Губвиконкому, кімната ч. 27, Харків.

39. 120) **Просвещение.** Рік (?). Тижневик. Видання Чернигівського Губернського Відділу Народньої Освіти. Адреса: (?) Чернигів.

Частина статей друкується в українській мові.

40 121). **Путь просвещения.** Рік II. Педагогический журнал: теорія просвещения, методологія, просветительная, практика, бит. Видає: Народній Комісаріят Освіти УССР. Книжками 8° по 20 арк. друку. Адреса: вул. Епархіяльна 31, Харків.

41. 122) **Учитель і школа.** Рік ( ). Місячник. Видає (?) Харків.

42. 123) **Червоний шлях — Красний путь.** Рік (?). Щоденна ґазета. Видає (?) Адреса (?) Київ.

ЧОРНІ ДІЯМАНТИ

РОМАН В ПЯТИ ТОМАХ
МАВРА ЙОКАЯ.
(Переклад з мадярського)
ТОМ ЧЕТВЕРТИЙ

(82)

Глузлива усмішка на устах священика обірвала її слова. Священик казав далі: „Це все кінчиться! Сьогодня прийшла телеґрама з повідомленням, що князя на жадання його зятя поставлено під судову опіку. Вона безперечно затримає і Бондаварські акції зложені на вашу користь."

„Най буде й так!" промовила байдуже жінка.

„Ну, відносно цього можна булоб ще провадити процес. Але тепер приходить більше лихо. Друга телеґрама повідомляє, що минулого тижня вибуховий ґаз висадив в повітря Бондаварську копальню."

Евеліна скринула: „Копальню пана Беренда також?"

Священик подивився здивовано на неї і продовжував далі спостерігаючи її риси: „Цю копальню ні! Але Акційна копальня цілком зруйнована. Окрім того головна штольня загорілась і гасити її неможливо."

З її погляду скерованого до неба та з її глибокого зітхнення священик зрозумів, що вона думала: „Дяка Богови, що лише Беренду нічого не сталося!"

„З цього випливає велика небезпека," казав абат далі. „Ви може чули, яку славу набув Кальман у фінансовім світі завдяки бондаварському підприємству. Тут вкладені міліони реальної вартости і в десять разів більше міліонів ідеальної вартости; як предмети біржової гри висять вони в повітрю. Така катастрофа, яку можливо дасться ще перемогти, бо хто знає, чи не можна буде всеж ще погасити вогонь в копальні — є покищо досить міцною зброєю в руках противника, щоб повалити Каульмана. — Вибухша штольня є одночасно порохова міна контрмінерів. Майно фінансового князя лежить не в міліонах, захованих в його залізній касі, а в тих міліярдах, які поставлені йому до розпорядимости в касах инших, в його кредиті. Одно голосне падення і всі ці каси замикаються перед ним, а навіть гроші замкнуті у нього самого розтануть геть — коли він не втіче, захопивши з собою з каси стільки, скільки можна взяти обома жменями. Каульман знаходиться в такім становищу. Сьогодня всі руки пропонують йому сотки міліонів, а завтра крикнуть, і всі ці руки застукають в його ворота, жадаючи назад те, що вони довірили йому. Чи цей крик піднимуть чи ні, це залежить від одної людини. Ця людина є князь Вольдемар Зондергайн. Він тут. Про бондаварське нещастя він довідався мабуть скорше ніж Каульман від своїх директорів, які може ще сподівалися побороти небезпеку. Доля Каульмана і, я не ховаю цього, також моя є в руках князя Зондергайна. Я був порушуючою силою величезного проекту, в якім було заінтересовано півсвіта. На грошевих ринках в Парижі і Брюселі має Каульман завтра заклaсти церковну позичку, яка може моглаб дати світовій історії новий зворот. Коли князь Вольдемар використає бондаварську катастрофу і підніме галас, все розвіється як сон. Коли він зявиться на біржі і крикне: акції Каульмана шістьдесять нище пари! то ми пропали. Коли він промовчить, наш плян пройде блискуче, і тоді бондаварська біда зійде на ступінь маленького факту, якого зовсім не помітять на світовім ринку. Зрозумійтеж. Розумієте ви тепер, яку чарівну силу має одно ваше слово, що ми можете зробити, сказавши одно слово князю Вольдемару."

Евеліна похитала лише мовчки головою і поклала указний палець на уста. Образ ґенія мовчання.

„Що? Ви не хочете зробити цього?" промовив пан абат в святім гніві. „Ви не думаете про те, що досить одного единого вашого слова, щоб осягти величню мету. Ви хочете звалити святий престол, поставити на кріпости Янгола замість хреста червоний прапор невірних, дати скинути святих з їх постаментів — і це все задля жіночого капризу?"

Евеліна простягла руки, ніби вона йшла на боротьбу з велетнем і скрикнула рішучо: „Я не можу говорити з цею людиною!"

Тепер вже цей каприз злостив абата Самуеля. Він рішив не маючи спроможности вмовити цю жінку, принаймні діймаюче вразити її.

Тому він взяв свій капелюх і тримаючи його за спиною в руці промовив до Евеліни з холодним глумом: „Я не розумію вашої антипатії. Князь Зондергайн нічим не гірше тих мущин, які ви досі приймали у себе."

На цю образу Евеліна схопила поривчасто руку священика і промовила з нестриманим самозабуттям серця: „Пане! Я ще дівчина!"

Священик подивився здивовано на неї.

Палаюче обличчя, яке дама відвернула сильно почервонівши, дівоче спущення очей, діточе хлипання — все свідчило про правдивість її слів.

Священик зітхнув глибоко.

Він почував, що ціла його велич, ціла його слава розвіялась перед цим словом.

Ця ідея ще вище ніж кріпость Янгола!

Жінка з міртою на голові.

Куртізанка і незаплямана!

І священик зрозумів найліпше ключ до цеі загадки сфінкса.

Священик почував, що це слово викинуло його з колеї.

Блискавка не вразила Савла сильнійше...

Він почував, що всі мрії мущини про значіння, про найнеможливійшу велич, силу, і світову славу є димом і туманом в порівнанню до тої височини, з якої ця жінка промовила до нього — ця жінка, яка на жадання мущини, якому вона заприсягла вірність, носила на обличчю фарбу продажної модної дами і спромоглася заховати під нею дівочий румянець соромливости.

Він не мав більше наміру зірвати її з цеї височини.

„Евеліно!" промовив він до неї з лагідною серіозністю: „цим словом, яке ви промовили тепер, ви заслали мене в мою келію. Добре! я йду до моеї келії. Ви розігнали мої блискучі мрії про світську велич. Добре! Я більш не мрію про це. Ви сказали: Я ще дівчина! Добре; отже будьте дійсно дівчиною. Французькі закони не визнають шлюбу, який не заключено в цивільнім уряді. Ваше подружжя з Феліксом Каульманом в цій країні не істнує. Тут ви мадемоазаль Ева Дірмак, і нічого більше. Ви можете сказати пану Каульману, що ви довідалися про це від мене. Я порадив йому, щоб він зробив так з вами. Тепер я вертаюсь до свого монастиря, щоб помиритися з Богом.

„Ева Дірмак" кинулась до ніг священика, покрила його руку поцілунками і оросила її слізами.

„Покладіть вашу руку на мою голову!" хлипала дівчина. „Най вас Бог благословить, мій отче!"

Священик простягнув лише здалека свою руку до неї.

„О, моя доню, над твоєю головою простягнута невидима рука, яка захищає тебе. Най вона боронить тебе на віки."

Священик відійшов. Він не відвідав більш Каульмана. Він поїхав до двірця, купив там карту і замкнувся тоді в своїм тихім монастирі.

Світ не чув більш нічого про нього.

—o—

ПЯТИЙ ТОМ.

Мущина і чоловік.

Фелікс поспішив зійтися з князем.

Він не чекав години вечірньої біржі, де він міг би говорити з ним без жадних церемоній, але відвідав його в його власнім мешканню.

Вольдемар не полишив його чекати довго в передпокою; і фінансовий князь має звичай шанувати ранг другого, принаймні назовні.

Він прийняв банкира в своїй робітні.

„А! Ваша світлість працюють?" промовив Каульман з обовязковою привітністю, дуже здивований, що чоловік такого високого рангу є в стані власноручно розтинати брошуру і підкреслювати в ній червоним і блакітним оліввцем ріжні місця, які йому особливо подобаються.

Князь відклав брошуру і запросив Фелікса сісти.

„В цім моменті я довідався, що ваша світлість прибули до Парижу і я поспішив першим привітати вас."

„І я займаюся якраз тепер вами."

Фелікс зрозумів дуже добре своєрідну усмішку, яку князь додав до своїх слів.

„Я приходжу тепер під охороною білого парляментарського прапору до головної кватири ворога."

Князь подумав собі: Я знаю це, цей прапор є гаптована батістова хустка з літерою „Е" в одним кутку.

„Навіть більші держави ніж ми вже помирились," почав Фелікс, „і з противників зробилися спільники, коли вони зійшлися в спільнім інтересі."

„А що булоб для нас таким спільним інтересом?"

„Проектуема мною позичка."

Князь не сказав на це нічого, а відповів лише образливою усмішкою, яка вивела банкира цілком з рівноваги.

„Пане!" промовив Фелікс, встаючи з свого сидіння, щоб висловити з більшим притиском свої погляди; „справа йде о позичку, яка має бути заключена на користь святого престола! А я знаю, що ви пильний католик!"

„Хто міг зрадити мене?"

„Окрім того ви природжений аристократ. Ви не можете годитися на те, щоб в той час, як бюрократичний міністер готується просто заховати до кишені церковні добра в Угорщині, вільнокаменярська наволоч кидала вітчину святого Петра як здобич санкюлотській каналії, коли ми тепер одним ударом можемо перешкодити і одно і друге. Ви шляхтич!"

„Чим ще всім є я?"

„І нарешті виж також фінансіст. Виж не могли не спостерегти, що ся позичка є одно з найбільших і найприбутнійших підприємств. Ви розумна людина, яка вміє числити."

„Є я ще чимсь?"

Фелікс не давав вивести себе з рівноваги холодним сарказмом Вольдемара, і швидким зворотом з виразом найсолодшої приязні на обличчю він простягнув Вольдемару свою руку.

„І наймилійший приятель дома Фелікса Каульмана."

Він ризикував, що по цім слові він або вдарить з ним по рукам і прийме його приязнь, або дасть йому поличник.

Йому сталось ще щось гірше ніж це останне.

Князь взяв з свого столу брошуру, в якій він якраз підкреслив деякі рядки синім і червоним.

„Ну мій милий католицький единовірцю, мій аристократичний товаришу по стану, мій товаришу по заняттю як фінансіст і мій наймилійший приятелю, гляньте в цю маленьку брошуру і знайдіть в ній відповідь, яку я вам маю дати. Я прошу вас розгощуйтеся у мене вигіднійше."

В той час, як Фелікс переглядав дану йому брошуру, Вольдемар обточував собі нігті.

Фелікс поклав брошуру.

„Має це бути мій житепис?"

„Як це зазначує загаловний лист."

„Ваша світлість є самі автором?"

„Я подав дати."

„Тут перечислені справи всякого роду, якими я нібито мав сипати пісок увічи публиці, аж до бондаварського підприємства, в якім я при допомозі фальшивого білянсу і показних дівідендів нібито стягнув від капіталістів десять міліонів, які тепер втрачені через катастрофу. Це жорстокий памфлет!"

„Зоже це неправда?"

„Це правда! Я знайшов у вашій світлости правдивого автора моеї історії. Але дозвольте мені продовжувати мій житепис. Вчора заподіяну шкоду я можу завтра знов відшкдувати; злу справу вирівняти знов доброю. Маленька поразка покривається великою перемогою. Яку ціль переслідує ваша світлість цею брошурою?"

„В ту годину, коли ви винесете вашу позичку на біржу, я росповсюжу цю брошуру в паркеті і в кулісах і почну контрміну тим, що я запропоную скреслити ваші акції з показчика курсів."

„Це я знав наперед і якраз тому прийшов я сюди, щоб перешкодити цьому."

Фелікс хотів частим морганням очима виявити своє обурення; він встромив руку до жилетки і казав далі притишеним голосом: „Пане, коли ви хотіли, щоб я вмер перед вашими очима, то ви осягли вашу мету."

Вольдемар вибух голосним реготом і поляскав Каульмана по плечу.

„Прошу вас, не грайте передо мною комедії. Ви прийшли до мене не для того, щоб післати собі кулю в голову, але щоб продати мені щось. Ви зруйнований шахрай, який має ще останній кляйнод: чудовий чорний карбункул, який ви знайшли під купою вугля, вишліфували гладко, який ви продали мабуть з прибутком, і який тепер дістався знов до ваших рук; ви знаєте добре, що я закоханий в цей ваш скарб, що я готовий цілитувати його проти цілого світа; тому ви прийшли тепер сюди! Тепер ми розуміемо один одного. Я проваджу переговори звами. Яка ваша ціна?"

Князь кинувся до фотелю і не запросив вже Каульмана сісти також.

Тепер він вже не удавав патосу і прибрав знов своє звичайне обличчя; коли відносно нього можна було ще говорити про обличчя.

(Дальше буде).

УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕҐАЦІЯ У КУРАТОРА СОБІНСЬКОГО

Управитель української (тепер вже утраквістичної) учительської семінарії у Львові о. Дзерович дня 13. м. м. повідомив батьків учеників хлопячої школи вправ, що з наказу польської шкільної влади закривається першу клясу тієї школи. Дня 14 м. м., о годині 12 вполудне, у куратора львівського округа Собінського явилось 27 родичів дітий в протестом проти цього ганебного указу. Кур. Собінський перелякався цієї великої "делеґації" і просив, щоби з прибувших вибрати меншу з чотирох осіб. На місці переведено вибір. Провід делеґації обняв інж. Павло Дурбак. В розмові з кур. Собінським перш усього запротестовано проти ліквідації українського шкільництва. Школа вправ істнує вже 45 літ! є це зразкова школа і замісць того, щоб її розвивати польська влада переводить зачинение школи. Діти вже два тижні ходять до тієї школи і раптом иступає закриттє тієї кляси — мабуть в пересвідченню, що не буде учеників. Тепер же, коли фреквенція вповні достаточна, наступає як на глум закриттє. Горожани-Українці на рівні з іншими вплачують податки і мають повне право домагатись, щоби їх шкільні потреби були заспокоєні хоч в тій невеличкій мірі, як се було за Австрії. Нема найменьшої причини закривати першої кляси вже хоч би тому, що її удержанне нічого не коштує польську державу. Прецінь школа поміщується в будинку української духовної семінарії; наука відбувається пополудни в клясі, котра й так в тім часі стояла-б пусткою, огрівання салі пополудни не буде, учитель тієї кляси п. Гриньовський і так є на пенсії але заявляє охоту вчити з власної волі. Правда, тепер відбувається плянове нищенне української школи мабуть тому, щоби змістом польської толеранції виповнити трактат про тзв. національні меньшости, але коли навіть будуть зліквідовані всі українські учительські семінарі і навіть тзв. утраквістичні (що не є неможливе!), то навіть польські кандидати учительського званя мусять хоч формально виказатись, що вони можуть вчити і по українськи. А яким же чином се станеться, як буде зліквідована одинока українська школа вправ.

Куратор Собінський заслонився тим, що він є тільки виконуючим органом; що сей розпорядок прийшов з варшавського міністерства освіти. Іншими словами, що не він, але мін. Ґломбінський на спілку з народовим папою Прушинським переводили ліквідацію української школи.

ВИХОВУЙТЕ СВОЇХ ДІТЕЙ НА СПІВВЛАСНИКІВ НАЙБІЛЬШОЇ СВОЄ-РІДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. ЗАПИШІТЬ ЇХ ДО У. Н. СОЮЗА СЕЙЧАС.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК ЗВІРЯТА ВІЩУЮТЬ ПОГОДУ?

Бо старий і богато разів уже доказаний досвід, що по найбільше звірят є дуже вразливі на зміну погоди. Доки чоловік жив серед природи, може такcамо був вразливий на погоду. Тепер на переміну веремя вразливий головно хорий чоловік. Люде нездужаючі ревматизмом, гостцем, нервовими хоробами дуже легко запримічують погіршення болів, коли збирається на дощ, бурю, сніг. Кажеться вони мають „барометер" у свойому тілі. По чім звірята пізнають зміни погоди, наука покищо не знає. Доброї погоди треба надіятися коли в дощ кричуть сови, а жайворонки, червоношийки літають високо, співаючи при цьому богато, соловейки виспівують аж до ранку, а яструб (перепелятник) уноситься високо й кричить. Дальше можна числити на гарну погоду, коли лилики літають раннім ранком і пізним вечером, а святоіванські мушки (світлячки) світять незвичайно ясно, зелені жаби сидять високо на отвертому, а вівці на пасовищі веселі й скачуть, вечером кінські мухи часто літають, таксамо шершені й оси, а пявки лежать спокійно на дні води. Непогоди можна надіятися, коли перед сходом сонця посмітюхи відзиваються, ворони літають високо й держать голови до гори, потім шукають води, ластівки увихаються попри мур і закурюються у воду, голуби купаються, вечером пізно вертають з поля, а бузьки окривають своїх молодих у гніздах, а домашній дріб порпається в порохах. Довша слота наступає, коли пси їдять траву, коти довго миються лапками, когути незвичайно довго піють, а дощівниць богато вилазить із землі. Переминаючий дощ падатиме, коли відзиваються деревні жаби й низько сидять, ідуть у воду й занурюються, ропухи вилазять, миши голосно пищать, а кертиці викидають землю високо, комарі граються в тіни й вперто докучають людям і звірятам. Скоро можна сподіватися дощу, коли рогата худоба облизується старанно, свині розкидають свій корм, вівці нерадо йдуть до стайні а пявка держиться поверхні води. Буря прийде до 24 годин коли риба неспокійна й визирає з води, пявки стараються видістатися з води й дрожачи ворушаться, а пчоли вже рано не хочуть вилітати з вулия або в полудне громадно вертають. Бурі можна небаром сподіватися, коли дрозд і посмітюх лопотять дуже неспокійно, риби пригають а пчоли не вилітають із вулия. Буря перестане небаром, коли річна риба плаває близько берега, горобці цвіркотять весело а кертиці вилазять із нор.

В У. Н. СОЮЗІ НАЙПЕВНІЙШЕ ОБЕЗПЕЧЕННЄ. ТЕПЕР ПРИЙМАЄСЬ БЕЗ ВСТУПНОЇ ОПЛАТИ. КОРИСТАЙТЕ З НАГОДИТ ВСТУПАЙТЕ СЕЙЧАС.

ЯК РОСТЕ ЧОЛОВІК?

Ріст чоловіка, це одна з великих загадок природних явищ іх наука може лише обережно й поволи слідкувати. В кождій комірці тіла міститься матеріял для росту на ціле життя. І коли людина є вже „дорослою", цей ріст усе ще не кінчиться. Про перебіг росту цікаві подробиці подає учений Е. Штетнер у „Природничих науках". Ріст належить до одідичених прикмет. Дідичність ця обіймає не лише будову і величину здатности до праці орагнізму, але й скорість переміни. Є раси, а навіть семі, які скоро розвиваються, є й такі, що дуже помало. Ріст залежний від зовнішних впливів, з котрих найважнійше відживлюванне. Важну ролю відграє тут клімат, а також історичні й соціяльні відносини. Люде, що жиютв у однакових географічних услівях, хоч належать до ріжних рас, з часом наближаються до себе, цебто робляться похожими до себе під оглядом характеру й вигляду. Приміром для цього можуть послужити Американці. Самособою важне тут і це, що дана земля родить однакові овочі, якими живляться люде двох ріжних рас. Клімат впливає на ріст чоловіка, ба діти ростуть скорше в літні місяці. Передівсім цікаве для впливу історичних відносин є це, що згідно з найновіщою статистикою школярі в місті Єна пересічно висші кілька центиметрів, як діти у цьомуж місті перед 40 літами. Подібне явище сконстатовано в Бельґії. Факт, що сучасні люде більші, залежний від зміни способу життя за останнього пів століття. Подібне явище можна запримітити у сільських дітей. Сільські діти пересічно менші від міських, а найбільші бувають діти визначних родів. Сільські діти в порівнанню з міським дітьми (цього самого віку) розвиваються помалійше і є меншого росту. Промисл Німеччини, завдяки якому напливає до міст усе більше людей, потягає за собою збільшення росту. Це цікаве явище пояснюють так, що весь засіб матерії сільської дитини, коли вона частіще буває на свіжому воздусі, зазнає більше тиснення й скорість росту зменшується. Зате на міські діти впливають безперестанно враження, подразнюючі нервову систему. Пр. сучасна, новітня комунікація й инші цивілізаційні явища. Наслідком скоршого духового розвитку й образування мозку розвиваються й инші ткани людського тіла.

———o———

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

НЕ НА МЕНЕ ШИТИЙ.

Оповіданне з початку 16-сотих років.

(Продовженне)

(10)

—Федь розказував, — думав Марко, — що теперішний орудар маетку батьків його Варка готов в кождій хвили віддати маеток в руки Юрія Верницького, чи його жінки, чи сина Андрея. Як батько Варки скористає з сего, то кожда його дитина дістане одно село, отже й Варка дістане і... стане панию. Чи вість, що вона пані, не змінить її?... Чи тепер схоче дивитися на простого козака неотесаного Запорожця?... Правда, й мій тато був шляхтич. Грамота ще є в мене і маю на се свідків. Але голий шляхтич те саме, що голий козак з хлопського роду. Ще гірший, без него сміються, бо він збанкротований шляхтич... Боюся, що Варка стане тепер крутити носом і перед самим шлюбом дасть мені гарбуза...

Марко і хотів з Варкою поговорити про се і боявся зачинати. Боявся тягнути її за язик, бо не знав, що вона має для него на тім своїм язиці.

— Підожду, аж верне Андрій з польваня, — подумав. — Він безпечно буде за мною. Нехай він видобуде з неї її думку. Як би микитила, то він образумить її. Його вона послухає. Тепер буде найліпше, що аж до повороту Андрея буду виминати всяку розмову з нею, щоби сама, як має неприхильні для мене думки, не виїхала з ними. Не виключене, що і старий тепер задре носа. Поки був бідним збігцем, той козак був йому добрий на затя. Тепер може схоче знайти для доньки великого пана... І про се треба поговорити з Андреєм.

— Марко так занявся викінченем своеї хати, що у ній днював і ночував. Як за чим прибіг до старої хати, то лише на хвилину і зараз щезав. Так було три дни. Третого дня смерком вернули мисливі з двома медведними кожухами, двома оленями і диким кабаном. Оба медведі і кабана вполював Андрій, оба олені Федь.

Зараз по їх повороті Марко витягнув Андрея в сад.

— Вигоди мені дуже важнім ділі, — промовив. — Побалакай з Варкою із батьком про мене. Може тобі отверто скажуть, або з балачки вимиркуєш, що й як вони тепер про мене думають.

— Хиба ти сам не знаєш, що й як? — Андрій спитав здивований. — Варка любить тебе, батько шанує, з неділі ваше вінчане... Що тут ще бамакати! Вже всьо перебалакане, міркую.

— Та воно так було, але чи щи тепер стоять на тім самім, не скажу. Може тепер микитять...

— Батько й Варка микитилиб? Що тобі прийшло до голови!

— Чи микитять, не скажу... Але... знаєш, що достоїнство, або маєтки, буває, завертають чоловікови голову. Твій батько тепер богач, твої сестри богачки, а я... бідний козак.

— Ти може гадаєш, що через ті вісти, які приніс Федь, наші пороги стали зависоки на твої ноги?

— Воно так буває в світі.

— Слухай, друже! Як би їм від тих маєтків перевернулося в головах, як би через те панство дали тобі гарбуза, то не ти сам підеш відси. Я піду з тобою, бо я їх всіх відречуся. Батьки знайшли сина, сестри брата. Як би через те панство підрізали тебе без ножа так, як я себе підрізав, то батьки знов втратять сина, сестри брата. Виречуся їх і піду з тобою. Було нам доси добре без них, буде добре й потому.

— Всеж таки побалакай з ними і як буде небезпека, то образуми.

— Я не довго знаю їх всіх. Але, оскілько пізнав їх, то гадаю, що їх серця і голови не такі, щоби від маєтків подуріли... Ось іде Софійка. Вона буде знати що Варка думає. Спитаю її.

— Ходи, Софійко, хочу поговороти з тобою в чотири очи, — Андрій промовляв, взяв Софійку за руку і хотів повести глубше в сад.

— Зараз, зараз, але насамперед мушу побалакати з Марком, відповіла. — Я прийшла сваритися з ним. Недобрий! Варка вже вчера плакала. Нині, то аж спухла.

— Та чого?! — скикнули нараз Марко і Андрей.

— Бо Марко микитить. Вже три дни виминає її. Може тому, гадає Варка, що вона стала пані, а Запорожці панів не люблять. Вона каже, що панство лишить сестри й братови, сама волить бути козачкою.

Андрій зареготав.

— Не казав я, Марку? Які вони обоє дурні діти, Марко й Варка. Ідиж до неї.

Марко щез. Побіг до Варки.

— Тепер ми самі, — Софійка промовила до Андрея. — Говори!

— Та вже нема що. Я до тебе з тим самим, з чим ти прийшла до Марка. Варка говорила тобі, що Марко микитить, Марко потерпав, що микитить Варка. Про се ти прийшла побалакати з Марком, про се я хотів говоритит з тобою. Гадаю, що вже не треба.

Обоє пішли до хати, де зійшлися з батьками. По хвили увійшли Марко і Варка, обоє щасливі.

— Коли їдемо до попа? — спитав Марко. — Моя хата вже гото.

— Про мене, й завтра, — відповів батько. — Тільки, чи не зміниться що через ті вісти, які Федь приніс з рідних сторін? Чи ся нова хата ще буде потрібна тоіб й Варці? Бо я з моєю старою лишаюся тут. Пятник не хоч бачити й на очи. І жінка не хоче відсвіджувати память про те горе, яке там витерпіла. Алі, гадаю, що такого маєтку шкода випускати з наших рук. Софійка й Варка все нарікали на житє всій дичині. Волілиби жити між людьми. Не знаю, що ти на се, Андрею, що ти Марку. Маєток такий великий, що вистане на всіх вас.

— Хліборобом не хочу буди і не буду, — відповів Андрій. — Мені потрібний лише ліс і ліс і ліс, тай троха степу. Як зьвіра тільки, що тут, як не треба буде жити і взагалі сходитися з такими людьми, яких чоловік вілів би й на очи не бачити, то мені й там було би добре.

— Мені буде добре скрізь там, де буде Варка, — додав Марко.

— Коли так, то всьо буде добре, — промовив батько. — Завтра поїдемо до попа. Я й мама лишимося тут доживати нашого віку. Ви всі разом з Федем поїдете до Пятника. З собою возьмете родові грамоти які є мене і які були у Федя. Додам вам нову грамоту, в котрій мама, бо весь маєток записаний на неї, Пятники передає Андреєви, Серники Варці, Софійці, як вийде замуж, село, котре для нас купив Стах.

— Я поїхати поїду, щоби побачитит моє родинне гніздо, — сказав Андрій. —Але, чи лишуся там, Бог святий знає. Тепер богато народу тягне відтам сюди, на Запороже. Приходять хлопи, що втікають від панщини; приходять шляхтичі, котрі вже не годні терпіти лядської господарки на наших землях. Сумніваю, чи знайду там рай для себе.

— То вернеш до нас, — сказав батько. — Можеш і з жінкою вернути. Марко построїв нову хату, шкода, щоби стояла порожна.

— А як і нам наша дідизна не буде до вподоби? — перебила Варка. — Як покажеся, що Пятникі і Серники не на нас шитий кожух і ми також вернемо сюди?

— Поміг Андрій мені строїти хату, поможу й я йому, — сказав Марко.

— Мая хата, синє небо, вітки куща, чи дерева, — додав Андрій. — Як прийде негода, то для мене одного ще знайдеся місце під стріхою тата, або Варки. Але, знаючи тебе, Марку, міркую, що ся нова твоя хата лишиться порожною. У тебе більший хист на гречкосія, ніж на козака-бурлаку. Як в Пятниках справді дожидають нас, то ти там лишися.

Поїхали: Марко Пнівський, його жінка Варка, Андрій Верницький, Софійка Верницька і Федь Залужний. Їхали поволи, бо їхали волами аж до Черкас.

Там продали воли і купили коні. Як довго їхали запорожським степом, були, неначе у себе дома. Що другий день попасали цілу добу з чого Андрій користав дуже пильно. Полював, як доси, будьто би не заносилося на ніяку зміну в його житю. Від Кремчука він він ставав якийсь не свій. Відси степ вже небув такий свіжий, дикий і пустий, як на Запорожу. Щораз частійше переїздили попри поодинокі хутори, через цілі села, ба, й міста. Щораз більше заораної і забудованої, дорогами поприрізуваної землі, щораз менше дівочого степу, непрохідного ліса.

— Такий край не для мене, — думав. — Далі то й воздуха не стане, буде само повіре.

Коли минули Камінець, Андрій вже цілком став не свій. Відси вже не ночували під зоряним небом, а в душних заїздах. Вже не шкварили на вільнім огни свіжо впольованої дичини, а їли в корчмах. Ще й дотого прийшло, що коли раз Андрій чкурнув у ліс, котрим їхали і вполював сернюка, обскочили його тайдуки пана того ліса, відобрали збрую і самого Андрея звязали. Марко мусів викупити його. До тепер Андрій гадав, що ліс божий, а зьвірина в лісі нічия. Тепер дізнався, що ліс має пана, та що застрілити сернюка в його лісі ще більше злодійство, ніж зі стайні вкрасти коня. Він дивувся, що край з такими правами не западеся під землю.

— Ще пару днів, і заполюєш у власнім лісі, — потішав його Федь. — Три села в купі, майже самі ліси. Зьвірини велика сила, бо пан Стах не полює і других до ліса не пускав полювати.

— Але між тими лісами не дикий степ, а поля, села, міста! — відповів Андрій; зітхаючи.

Заїхали до Пятника, де Стах Верницький приняв їх дуже сердечно.

(Конець буде).

———o———